

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Нова українська школа

КОБЗАРИК

Читанка
для початкових класів

Упорядник Ігор Січовик

Тернопіль
Навчальна книга — Богдан

До читанки увійшли твори класиків
та сучасних українських і зарубіжних письменників,
а також кращі зразки народної творчості —
легенди, дитячі пісеньки, загадки, скоромовки,
приказки, прислів'я, казки.

Тематика та жанрова різноманітність зібраних
у «Кобзаріку» творів охоплюють широке коло читання
й відповідають новим типовим освітнім програмам
та Державному стандарту початкової освіти.

Для учнів та вчителів початкових класів,
студентів педагогічних навчальних закладів,
дбайливих батьків і всіх, кому не байдуже рідне слово.

Охороняється законом про авторське право.

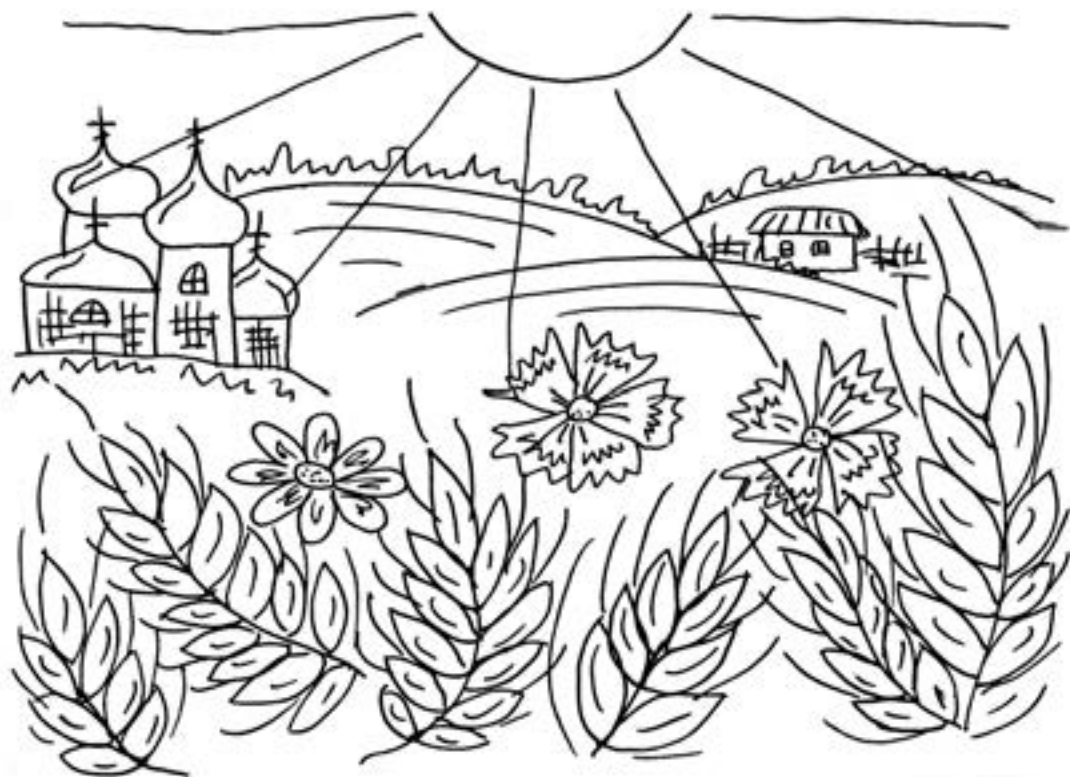
*Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46002, тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com   www.bohdan-books.com

Збут: (0352) 43-00-46, (050) 338-45-20

Книга поштою: (0352) 51-97-97, (067) 350-18-70, (066) 727-17-62
mail@bohdan-books.com

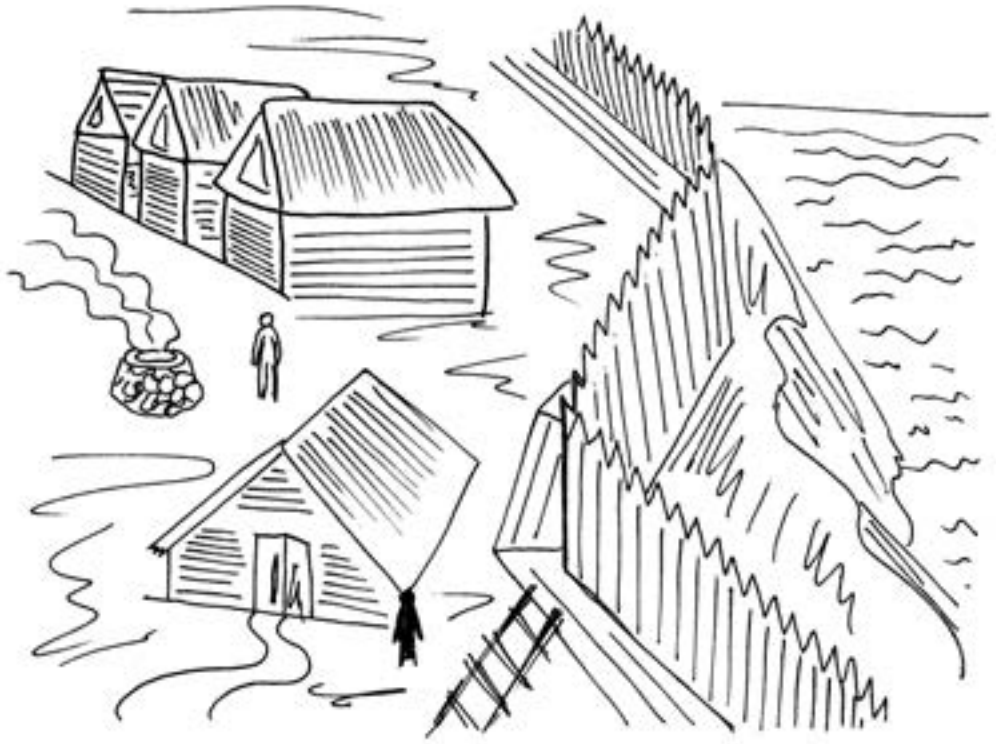
м. Київ: (044) 296-89-56; (095) 808-32-79, nk-bogdan@ukr.net

УКРАЇНО, ТИ МОЯ КОЛИСКА!

Україна! Слово незабутнє.
Ти моє минуле — слава Русь.
Ти моє сьогодні і майбутнє,
Бо твоїм я іменем зовусь.

Ігор Січовик

Колиска мого народу

У сиву давнину, коли на землі господарювали дикі звірі, а небо охороняли хижі птахи, на берегах Дніпра зупинилися перші поселенці, які раніше племенами пересувалися у пошуках здобичі. Тут вони будували собі житло, ростили дітей, обробляли землю. На ній вирощували найбільше у світі диво, яке давало їм життя, тому й назвали його житом.

А ще вони любили співати. І як було їм не співати, коли довкола буяла така краса. Русочубим хліборобам не подобалося лише одне — воювати, адже їхні руки звикли тримати дерев'яні рала, а дихали вони пахощами хліба й польових квітів. Та коли вже на рідну землю набігали вороги, тоді краяни, всі до одного, — від малої дитини і до жінки-матері, — ставали на захист Вітчизни. Хто любить свою землю більше ніж себе, той ніколи не

віддасть її ворогові, навіть якщо за це доведеться сплатити життям.

Так наші предки будували свою державу. Спочатку Русь, що походила чи то від річки Рось, чи то від пшеничного кольору волосся слов'ян, а можливо, й від слова рости, а згодом Україну — край, де волів би жити сам Творець землі.

Столицею, або ж матір'ю усіх міст обрали Київ, до якого збіглися дороги з усіх кінців держави. І стала згодом Русь-Україна наймогутнішою у світі державою. Нею захоплювалися інші народи, схиляючи в повазі голови перед її творцями.

Ігор Січовик

Рідний край

Прекрасний край чудової краси:
Гаї, діброви, гори та ліси,
Тут пролунала вперше колискова,
Тут прозвучала материнська мова,
Тут нас навчили найніжніше слово мама...

Микола Бобак

Україна

Дзвін шабель, пісні, походи,
Воля соколина,
Тихі зорі, ясні води —
Моя Україна.
Синь гаїв, поля, світання,
Пісня солов'їна,
Ніжний шепіт і зітхання —
Моя Україна.

Володимир Сосюра

Наша держава

Україна — це держава,
Що іде до майбуття.
Є в нас сила,
Є в нас слава
Будувать нове життя.
Україно! Україно!
Засівай поля добром.
Розквітай, як та калина
Над Славутою-Дніпром.

Юрій Скочко

Зацвітає калина

Зацвітає калина,
Зеленіє ліщина,
Степом котиться
Диво-луна.
Це моя Україна,
Це моя Батьківщина,
Що, як тато і мама, —
Одна.

Анатолій Камінчук

Послухай...

Послухай, як трава росте,
Напоєна дощами,
І як до тебе рідний степ
Шепоче колосками.
Послухай, як струмок
                        дзвенить,
Як гомонить ліщина, —
З тобою всюди кожну мить
Говорить Батьківщина.

Петро Осадчук

Батьківщина

Он повзе мурашка,
Он хлюпоче річка.
Не зривай ромашку,
Не топчи травичку.
В зелені діброва,
В китицях ліщина.
Глянь, яка чудова
Наша Україна.
Журавлі над лугом
Линуть рівним клином.
Будь природі другом,
Батьківщині — сином.

Анатолій Камінчук

Облітав журавель

Облітав журавель
Сто морів, сто земель,
Облітав, обходив,
Крила, ноги натрудив.
Ми спитали журавля:
— Де найкраща земля? —
Журавель відповідає:
— Краще рідної немає!

Платон Воронько

Земле моя!

Чом, чом, чом,
О земле ти моя,
Чарує так мене
Ясна твоя краса?
Тим, тим, тим,

Дитино люба, знай,
Що води ці, ліси —
Твій рідний, щедрий край!
Тут, тут, тут усюди всі твої
Найближчі, рідні й дорогі!

Віра Лебедова

Як ти любиш Україну

— Як ти любиш Україну,
Мій маленький друже?
— Нашу рідну Україну
Люблю дуже-дуже!

З Україною нікого
В світі не боюся
І щоранку я до Бога
За неї молюся.

Щоб була щаслива, дужа,
Щоб була багата.
Я люблю її так дуже,
Як маму і тата.

Олесь Лупій

Для Вкраїни

Наша славна Україна,
Наше щастя і наш рай!
Чи на світі є країна
Ще миліша за наш край?
І в щасливі й злі години
Ми для неї живемо,
На Вкраїні й для Вкраїни
Будем жити й помremo...

Володимир Самійленко

Батьківщина — одна

У всьому світі — кожен зна:
Є Батьківщина лиш одна.
І в нас вона одна-єдина:
Це наша славна Україна.

Дарія Комілевська

Про нашу Україну

Ми дуже любимо наш край
І любим Україну.
Її лани і зелен-гай,
В саду рясну калину.
Там соловейко навесні
Співає між гілками.
Та й ми співаємо пісні,
Змагається він з нами.

Марія Познанська

Найкраща земля

Є багато країн на землі,
В них озера, річки і долини...
Є країни великі й малі,
Та найкраща завжди —
Батьківщина.

Є багато квіток запашних,
Кожна квітка красу свою має.
Та гарніші завжди поміж них
Ті, що квітнуть у Рідному Краї.

Є багато пташок голосних,
Любі-милі нам співи пташині,

Та завжди наймилішими з них
Будуть ті, що у Рідній Країні.

І тому найдорожчою нам
Є і буде у кожную хвилину
Серед інших країн лиш одна
Дорога нам усім — Україна!

Дмитро Павличко

Моя Україна

Сонце на небі і зоряна ніч солов'їна —
Моя Україна.
Мамина пісня і мамина тиха сльозина —
Моя Україна.
Батькове слово і врода небесна калини —
Моя Україна.
Слово молитви і лагідний усміх дитини —
Моя Україна.

Марія Чумарна

Наш рід

Мама вишиває на зеленому полотні зелений барвінок,
чорнобривці, сині волошки. Навіть маленьку качечку-
вутінку вишила.

— Що це буде, нене? — питає Андрійко.

— Українська святкова сорочечка для тебе.

— Чому українська? — допитується Андрійко.

— Бо вишиваю такі квіти, які ростуть на нашій землі.

А земля наша зветься Україною. І ти — маленький українець.

— А ти, мамо?

— І я українка, і татко, й бабуся, й дідусь. Ми українського роду і любимо нашу землю, нашу мову, наші квіти.

Пісня про Україну

Дівчина-калина
В білому віночку
Вийшла із хатини,
Стала на горбочку.
А як заспівала
Солов'їно-дзвінко —
В лісі розстелила
Килими з барвінку.
Золотила ниву,
Голубила небо,
Дітвору щасливу
Кликала до себе.
Кличе всіх щоднини
До краси і згоди
Пісня України,
Що єдна народи.

Микола Гринчук

Виростеш ти, сину...

Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу,
Виростуть з тобою приспані тривоги.

Можна вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.
Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.

За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата.

І якщо впадеш ти на чужому полі,
Прийдуть з України верби та тополі,

Стануть над тобою, листям затріпочуть,
Тугою прощання душу залоскочуть.

Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Василь Симоненко

Наша хата

Наша хата під горою край долини
У вишневому садочку та в калині;
Попід лісом млин подався у ставочок,
Через воду перекинувся місточок,
Наші ниви золотіють так, як сонце;
Вишні й сливи з гілок лізуть у віконце.
Нашу гору всі кругом далеко знають,
Добрі люди нашу хату привітають.

Яків Щоголів

Україна

Наша славна Україна,
Наше щастя і наш рай!
Чи на світі є країна
Ще миліша за наш край?

Яків Щоголів

Донька України

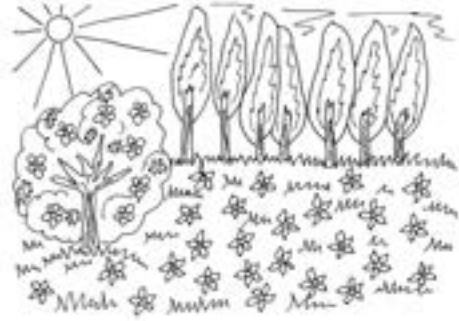
— Хто ти, дівчинко маленька?
— Доня України-неньки.
Українкою зовуся —
Й тою назвою горджуся.

Юрій Шкрумеляк

Україні

Воскресни, мати-Україно!
Нарешті звільнення прийшло.
Хай завітчає цвіт калини
Твоє скривавлене чоло.
Хай ллється мова солов'їна,
Не замовкає у віках.
На крилах зраних полине
На волю випущений птах.
А ті, хто в час наруги лютий
Усе життя віддав тобі, —
Нехай їм пам'ятником будуть
Твої тополі голубі.
Хай, як барвінок синій-синій,
На попелищі пророста
Моя безсмертна Україна,
Вітчизна синьо-золота.

Марія Губко

Батьківська хата

Намалюю маму,
Намалюю тата.
Оце вам садочок,
А це наша хата.

Біля хати — квіти:
Мальви та жоржини.
Ніби сонце сходить —
Соняшник за тином.

Іван Складаний

Я все люблю

Я все люблю в своїм краю:
Криницю, звідки воду п'ю,
Та повні гомону ліси,
Та дзвони срібної роси...
Я все люблю в своїм краю:
Найбільше — матінку свою,
Ласкаву, радісну, єдину...
Люблю, як сонце,
Батьківщину.

Микола Сингаївський

Пісня України

З мріями і снами
В ночі, ранки, днини
Лине в даль світами
Пісня України.

У ласкавім літі
І в снігах руїни —
Найрідніша в світі
Пісня України.

Ярослав Ярош

Батьківщина

Що таке Батьківщина?
За віконцем калина,
Тиха казка бабусі,
Ніжна пісня матусі,

Дужі руки у тата,
Під тополями хата,
Під вербою лисиця,
В чистім полі криниця,
Серед лугу лелека
І діброва далека,
І веселка над лісом,
І стрімкий обелісок...

Ким в житті ти не станеш:
Шахтарем, хліборобом,
Зореплавцем хоробрим,
Будівничим, солдатом —
Слід завжди пам'ятати:

Коли любиш ти все це
І приймаєш у серце,
Як готовий щомиті
Від біди боронити
Кожну в лузі билину,
Кожну в гаї пташину,

Значить, це —
Батьківщина
Має доброго сина.

Петро Бондарчук

Батьківщина

Батьківщина — хліб і сіль,
Батьківщина — втіха й біль.
Батьківщина — батько й мати
І поріг твоєї хати.

Юрій Павлиш

Не забудь!

Ще малий, але ж сміливець —
Сам біжить у гай...
Ти, мій хлопче, українець —
Те запам'ятай.
Ще мала, а по барвінок
Вже ходила в гай...
Ти, дівчатко, українка —
То ж не забувай.
Вирина стежина рідна
З теплої трави...
Мати наша — Україна,
Не забудьте ви.

Віктор Терен

Реве та стогне Дніпр широкий

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилі підійма.
І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.

Тарас Шевченко

Дніпро

Кожний народ має власну історію, легенди, перекази, культурні пам'ятки, історичні місця і пам'ятники.

Дніпро — найбільша святиня українського народу. З цією рікою пов'язане життя багатьох поколінь українців та й сама історія нашої держави.

З давніх віків Дніпро тече крізь серце златоглавого Києва — столиці України й котить свої хвилі до Чорного моря, яке єднає нас з народами всього світу.

Для наших далеких предків вічно молодий Дніпро був годувальником і оборонцем. На його крутих і пологих берегах виростили нові села, зводилися міста. Його води живлять пересохлі степи й поля.

А скільки славних бойових походів здійснили водами Дніпра визначні полководці Київської Русі, такі князі, як Святослав, Олег, Ігор, Володимир... Могутній Дніпро став у центрі бойових дій, коли почалася визвольна боротьба українського народу на чолі з Богданом Хмельницьким проти польської шляхти.

На його берегах, за непрохідними порогами, виростила могутня козацька фортеця — Хортиця, звідки відважні козаки здійснювали свої легендарні походи проти завойовників.

Поміж тих, хто прокладав Україні шлях до незалежності, був і могутній воїн — Дніпро.

Український народ віками славив улюблену ріку бойовими звитягами й ратними подвигами. Він возвеличував її в легендах і переказах, у думках і піснях. І Дніпро не загордився, не зазнався, він сповна повернув свій борг рідному народові.

Тисячі років живуть поряд — велика повновода ріка з красивим найменням Дніпро і працьовитий український народ. Тож будьмо завжди разом у дні смутку і дні радості. Оберігаймо свою давню славу — Дніпро, з висо-

кого берега якого з любов'ю і надією дивиться на нас найславетніший син України Тарас Шевченко.

Ігор Січовик

Дніпрові пороги

Легенда

Коли ще ріки ніякої не протікало, так Десна була старша за Дніпро. Почали вони сперечатися: «Котра прудкіше з нас двох пробіжить, та буде старша». Так Десна одразу ж, як засперечалась, прорізалась, де низькі місцини, щоб їй легше було, а Дніпро іще до батька пішов благословлятися (а їх батько — Чорне море, мабуть); так він прорізався горами, бескеттями, проламався скрізь. Десна бачить, що не випередить Дніпра, що Дніпро горами прорізався, то вона почала рвати каміння й гатити Дніпро, щоб самій раніше прорізатися. І вона у двадцяти місцях гатила його, і виникло там дванадцять порогів; а посередині чотири рази перегачувала.

А звуться пороги так: перший — Кодацький, що біля Кодаків, де волохи живуть — охоронці; другий — Сурський, це не дуже великий; третій — Лоханський; четвертий — Вольницький; п'ятий — Ненаситецький (біля кожного канава є); а шостий — Богатир, там богатирі камінням кидають через Дніпро, так цей, що кинув з північної сторони, так камінь трохи не перелетів, а впав у воду, а той, що з другого боку, як кинув, то на тому камені аж п'ять пальців знать, і впав камінь аж на кручі.

А сьомий — Дзвонецький, восьмий — Будило, дев'ятий — Воронова забора. Він не поріг, а скрізь по ньому каміння розтикано, там камінь, там камінь — гірше в ньому йти, як у порозі. Десятий — Свистун, одинадцятий Гадючий. Там у нього, як у горло йти, річечка така, так туди пліт, як мотильне хвостом!..

Дванадцятий — Вовчок.

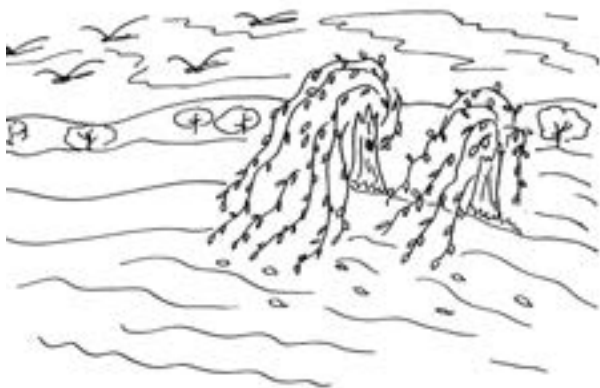
Дід Дніпро

Дід Дніпро розплющив очі,
Чоло зморщує чогось,
Серед ночі шаблю точе
І гуде крізь зуби щось.
Хто тебе розсердив, сивий,
Стогін хвиль чи береги?
Заспокойся, спи щасливий:
Тихо, ясно навкруги.

Олександр Олесь

Річечка

Річечка, як стрічечка,
В'ється голуба.
Гіллям нахилилася
До неї верба.
Журно — за водою все
Листячко сплигло.
Журавлі до вирію
Понесли тепло.
Наслухає річечка,
Як шепоче гай:
«Річенько-сестриченько,
Не тікай, —
Зачекай!»

Іван Складаний

На добро

Щодня вітаюсь до Дніпра,
Йому бажаю я добра.
І повертається добром
Все, що освячено Дніпром.

Ігор Січовик

Річка

— Ти куди тікаєш, річко? —
Поцікавилась вербичка.
— Я нікуди не тікаю,
Я несу струмочки з гаю
До Дінця через кущі,
Щоб там плавали лящі.
Підійди-но ближче трішки —
Я тобі помию ніжки.

Дмитро Падра

Десна

Прийшла весна, шумить Десна
Та хвилі розганяє.
«Пора, пора, вставай од сна!» —
До діда промовляє.
Прокинувсь дід — Дніпро старий,
Реве, гуде, клекоче;
Десна жартує, гомонить,
Радіє та регоче,
І міцно горнеться до вуст
Дідусенька старого...

Микола Кононенко

Скільки рік в Україні?

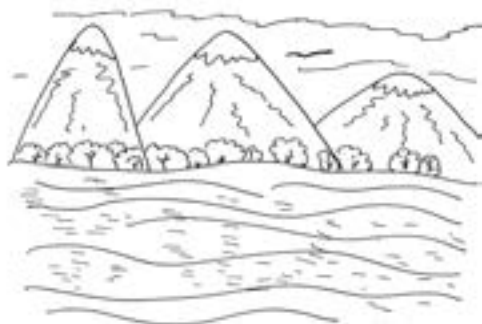
Угорі орли літають,
А внизу потоки грають.
Не відома горам тиша:
Буйні води котить Тиса,
Рине Прут і Латориця,
Черемоші два іскряться —
Один — Білий, другий — Чорний,
Кожен смілий та проворний.

Гей, карпатські ріки наші,—
На дарабах — бокораші!
Під Карпатами Дністер
Тихе плесо розпростер,
Як волошки, голубий
У Дністер впадає Стрий.
А потойбіч гір чимдуж
Поспішає долом Уж.
А над Ужем, кожен знає, —
Місто Ужгород зростає!

Крізь Донбас повз терикони
Мчить Дінець без перепони, —
Шлях верстає, гін за гоном,
Щоб з'єднатись з тихим Доном.
Ось Дніпро біжить невпинний,
Річка — символ України.
На зеленій на Десні
Просто диво навесні.
І на Ворсклі у свічадо
Всі полтавки зорять радо.
України крайній пруг
Омиває річка Буг...

Володимир Лучук

Коло моря

Простелилось море
Нам до ніг.
Коло моря — гори,
На них — сніг.
Височенні гори,
Широченне море!
А на морі — хвилі
Голубі,

На них гребені білі
І рябі.
Хвилі в морі грають,
Човники гойдають.
Вітер з моря віє
Холодком.
Хвиля берег миє,
Гра з піском.
Миє наш мисочок,
Гальку та пісочок.

Грицько Бойко

Чорне море

Грає море, Чорне море
Котить хвилі, наче гори,
Що нуртуються в імлі —
І гойдає кораблі —
Українські кораблі.
А на вітрі майоріють
І лопочуть, і зоріють,
Рвійно рвуться догори
Синьо-жовті прапори —
Українські прапори.

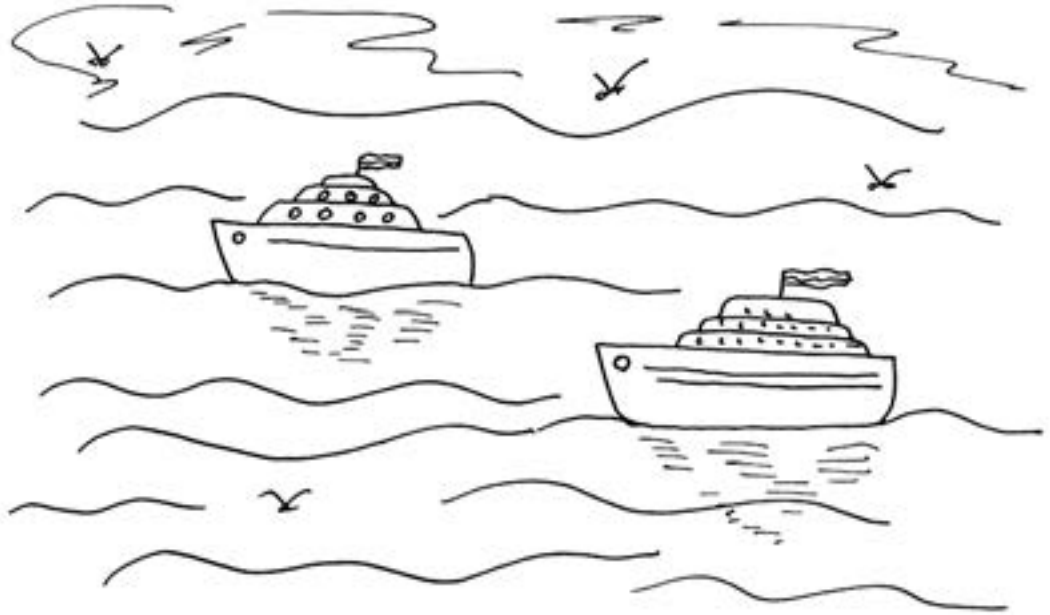
Микола Щербак

Здрастуй, море!

— Здрастуй, море,
Як тебе звать?
— Звать мене Чорним
За люті шторми.
Чом же ти, море,
Синє в ці дні?
— Синє, бо небо

Скупалось в мені.
Синє тому,
Що зацвів і запах
Синій бузок
На моїх берегах.

Анатолій Качан

Де стоїть наш Київ

Над Дніпром широким, вільним,
Де луги й степи цвіли,
Наші прадіди поляни
Оселились і жили.
Хлібороб робив у полі,
Пас пастух корів, овець,
З луком, з стрілами гнучкими
По лісах ходив ловець.
І віки нога ворожа
Не ступала на наш лан.
Всі сусіди шанували

І боялися полян.
Де стоїть тепер наш Київ,
Там була сама гора.
Жив там першим Кий з Хоривом,
Щек та Либідь — їх сестра.
Над самим Дніпром на горах,
Огороджений з боків
Ровом, мурами, валами,
Київ виріс і розцвів.
На сторожі коло його,
Наче батько, став Дніпро.
Наче батько сину, ніс він
З півдня й півночі добро.
І здавалось, Україна
Буде квітнути віки,
І здавалось, всі народи
Їм сплітатимуть вінки.

Олександр Олесь

Київ — столиця України

На крутих берегах Дніпра-Славути височить стародавнє місто-красень Київ — столиця незалежної України.

Київ — серце української держави. Допоки воно б'ється, доти ми будемо існувати на землі і примножувати славу своїх пращурів.

Наша столиця відома всьому світові чудовими історичними і культурними пам'ятками, архітектурними спорудами, славними людьми. Тут творили такі видатні діячі українського народу, як Ярослав Мудрий, Нестор-літописець, автор невмирущого «Слова о полку Ігоревім», поети Т. Шевченко, Леся Українка, художники

М. Пимоненко, О. Новаківський, О. Мурашко, композитори С. Гулак-Артемівський, М. Лисенко, брати Майбороди, історик, перший Президент України М. Грушевський та багато інших.

У княжі часи Україна була наймогутнішою країною у світі, а Київ — найславетнішою столицею, оскільки державні правителі щиро дбали про розквіт рідної Вітчизни, а княжі війська, а потім і бойові загони козаків надійно захищали її кордони.

Як не прикро, але протягом віків деякі князі й гетьмани забували про долю Батьківщини й опікувалися лише собою, тоді наставали важкі часи для України — вона часто опинялася в руках підступних ворогів. І одразу занепадало все: і господарство, і культура, і держава...

1991 року Україна стала незалежною державою, а разом з нею відродилася й наша столиця — місто Київ.

Оновилися, засяяли золотом бані церков, виростили нові житлові райони, з'явилися музеї, університети, школи, театри, стадіони...

Є у місті підземна залізниця — метро. Дніпром плавають величні теплоходи, на фабриках і заводах виробляють продукти і товари, якими користуються не лише кияни, а й мешканці України.

Гостей столиці приваблюють десятки музеїв, картинних галерей, концертних залів, соборів, парків, спортивних споруд. Для того, щоб наш Київ став справжнім українським містом, а на вулицях зазвучала українська мова, українська пісня, треба, щоб кожний мешканець міста став справжнім українським патріотом, тобто людиною, яка любить і дбає про своє місто і державу.

Пісня про Київ

Наш Київ розіслався
На горах над Дніпром,
Садами завітчався,
Мов дівчина, вінком.

Його побудували
Брати, батьки, діди
І славно захищали
Від лютої біди...

Максим Рильський

Рідний Київ

Дніпро широкий, пісня солов'їна,
На каштанах — голуба роса...
Рідний Київ — серце України,
Наша слава, гордість і краса!

Іван Нехода

Київ

Небо сонячне і синє,
Все просвітлено-осіннє,
І каштанів злотолистих
Довга сяюча алея.
А у затінку примари...
На землі в тумані листя,
І каштани темно-карі,
Ніби очі у оленя.

Марія Губко